

EUCPN priemonių rinkinio serija

Nr. 16

Su narkotikais susijusių nusikaltimų prevencija

Veiksmingo elgesio pokyčio pasiekimas

Santrauka

Per antrąjį 2019 m. pusmetį Europos nusikalstamumo prevencijos tinklo (EUCPN) pirmininkaujanti Suomija daugiausia dėmesio skyrė su narkotikais susijusio nusikalstamumo ir narkotikų vartojimo daromos žalos prevencijai tarp jaunimo ir paragino laikytis įrodymais pagrįstų metodų. Šis priemonių rinkinys yra tiesioginis atsakymas į tą paraginimą. Pabrėždami poreikį žinoti, su kuo susiduriate, ir atitinkamai elgtis, mes teikiame palaikymą šioje srityje dirbantiems specialistams.

Su narkotikais susijęs nusikalstamumas yra sudėtingas reiškinys. Tyrimai rodo, kad narkotikų vartojimo ir nusikalstamumo santykis nėra vienodas visiems ir laikui bėgant keičiasi. Dirbant su šiais labai dinamiškais ir sudėtingais santykiais, būtina žinoti, **su kuo susiduriate**. Deja, dėl to, kad šis reiškinys dažnai politizuojamas, „darymas nežinant“ paskatino daugybę įvairių veiklų. Tikslai visada yra pagirtini, tačiau tai gali lemti netinkamą nukreipimą ar netinkamą išteklių panaudojimą arba, dar blogiau: pagilinti problemą.

Narkotikų vartojimas ir nusikalstamumas yra susiję, tačiau santykiei skiriasi priklausomai nuo jūsų tikslinės grupės. Tam reikia specialiai sukurtų metodų, pritaikytų prie to, su kuo dirbate. Jei jūsų tikslinė grupė dar neparodo probleminio elgesio požymių, tuomet galite atkreipti dėmesį į kai kuriuos bendrus veiksnius, lemiančius narkotikų vartojimą ir nusikalstamumą. Šių rizikos veiksnių pavyzdžiai yra nesėkmė mokykloje ir šeimos valdymo problemos. Jei

jūsų tikslinė grupė patiria žalą dėl narkotikų vartojimo ir daro nusikaltimų, pavyzdžiui, tam, kad palaikytų tokį elgesį, tada jūsų požiūris turi pasikeisti.

Šį sudėtingumą skatina dinamiški nusikalstamumo ir narkotikų vartojimo būdai. Ne visiems narkotikų vartotojams atsiranda narkotikų vartojimo sutrikimų ir jie patiria socialinę žalą. Tas pats pasakytina apie nusikalstamą karjerą. Nepaisant aukšto paauglių paauglių nusikalstamumo lygio, dauguma jų „išauga“ iš tokio elgesio. Žinodami, kas daro įtaką šiems pokyčiams ir kaip jie sąveikauja tarpusavyje, galėsite įsikišti į tą procesą.

Taigi labai svarbus yra jūsų tikslinės grupės poreikių įvertinimas. Aukštinė taisyklė: kuo smulkesnis jūsų supratimas, tuo geriau informuotas ir tikslingas jūsų darbas gali būti ir tuo efektyvesnis. (Tarptautiniai) duomenys gali informuoti apie jūsų veiklą, tačiau norint suprasti problemą, labai svarbūs yra vietiniai duomenys. Būtinai įtraukite keletą perspektyvų. Pvz., pasikliaujant tik policijos duomenimis, bus suklaidintas jūsų supratimas apie problemą ir atsakymas bus nukreiptas tokiu būdu, kuris gali neatsispindėti visoje bendruomenėje. Be to, nepamirškite savo tikslinės grupės vystymosi etapo. Dešimtmečiai nėra tas pats, kas šešiolikmečiai, ir tai, kas paskatino jų elgesį, akivaizdžiai pasikeis. Bendraamžių spaudimas bus svarbesnis šiai vėlesnei amžiaus grupei.

Tęsiant mūsų argumentą – skirtingoms problemoms reikia skirtingų požiūrių – siūlome variantų meniu. Nėra vieno paruošto sprendimo, kaip užkirsti kelią nusikaltimams, susijusiems su narkotikais. Puikiai supratę problemą, turėtumėte **atitinkamai elgtis**. Nustatytų poreikių ir problemų suderinimas su tinkama intervencija yra esminė priemonė užtikrinant, kad pasieksite savo tikslą. Jei jūsų tikslas yra **užkirsti kelią problemingam jaunimo elgesiui**, keli metodai parodė jų veiksmingumą. Pavyzdžiui, pozityvus šeimos procesų įtaka gali skatinti sveiką ir saugų elgesį dabar ir vėlesniais gyvenimo tarpsniais. Daugybę šių veiksmingų metodų galite rasti „Xchange“ prevencijos registre, įrodymais pagrįstų prevencinių intervencijų internetinėje duomenų bazėje .

Daugybė šios srities veiklų nukreipta į informacijos apie probleminio elgesio riziką teikimą. Daroma prielaida, kad jaunuoliai priims teisingą pasirinkimą, kai bus informuoti apie galimai kenksmingas ir pavojingas jų elgesio pasekmes. Nors ši prielaida neabejotinai turi vertę, moksliniai tyrimai nenustatė žinių trūkumo kaip rizikos veiksnio. Kadangi šie požiūriai iš tikrųjų nėra nukreipti į svarbų veiksnį, jie praleidžia savo tikslą. Pagalvokite apie tai: žinote, kad valgyti greitą maistą nesveika, tačiau vis tiek tai darote.

Dar labiau nerimą kelia tai, kad šie požiūriai gali pagilinti problemą. Kai kurie jaunuoliai gali jausti bendraamžių spaudimą elgtis su tokiu elgesiu, kurio siekėte užkirsti kelią, nes bendrame pasakojime dažnai daroma prielaida, kad „visi tai daro“. Be to, kiti gali jaustis linkę prisiimti tą riziką, visiškai suvokdami tas pasekmes.

Naudodamiesi gąsdinimo taktika, neišspręsite šios problemos – veikiau priešingai. Grafinių vaizdų ar vaidybinių vaidinimų rodymas, skirtas šokiruoti asmenis, kad jie pradėtų teisingai elgtis, nepasiteisino ir netgi galėjo būti ginčijamas vien dėl etinių problemų. Liūdnai pagarsėjęs tokio požiūrio pavyzdys yra „*Scared Straight*“, programa, į kurią įtraukiami pažeidžiami jaunuoliai, lankantys suaugusiųjų kalėjimus. Programos priežastis yra ta, kad stebėdami tiesioginius veiksmus, jaunuoliai bus atgrasomi nuo nusikaltimų ateityje. Deja, ši mintis vis dar tęsiama ES, nepaisant griežtų vertinimų, rodančių, kad toks požiūris daro daugiau žalos, nei nieko nedarymas.

Jei jūsų tikslinė grupė jau patiria žalą dėl narkotikų vartojimo ir su narkotikais susijusio nusikalstamumo, gali prireikti kitokių būdų nei tradicinė prevencija. **Žalos mažinimas** yra vienas iš tų tikslų, kuriuo siekiama sumažinti kenksmingą poveikį, kurį vartotojai gali patirti. Be naudos vartotojo sveikatai, žalos mažinimo programos gali padėti sumažinti su narkotikais susijusius nusikaltimus ir (arba) nesaugumo jausmą kaimynystėje. Pvz., narkotikų vartojimo kambariai gali sumažinti žalą bendruomenės lygiu, nes mažėja šiukšlių ir visuomenės nepatogumų.

Recidyvizmo prevencija yra dar vienas požiūris, skirtas žmonėms, patyrusiems su naudojimu susijusios žalos ir dėl to padariusiems nusikaltimus. Tada tikslas yra užkirsti kelią pakartotiniams nusikaltimams ir (arba) išgydyti žmones. Veiksmingas pavyzdys čia yra terapinės bendruomenės. Įrodyta, kad šis požiūris įkalinimo įstaigose sumažina pakartotinį įkalinimą, nusikalstamą veiklą ir pakartotinius nusikaltimus.

Žinoma, ne visoms problemoms bus išbandytas ir patikrintas sprendimas. Nesant įrodymų, turėtų būti laikomasi atsargumo principo. Jūsų požiūris turėtų būti teoriškai pagrįstas. Tačiau atsižvelgiant į visus ketinimus ir tikslus, **visa jūsų veikla turėtų būti įvertinta**, nepaisant ankstesnio jos poveikio. Kas turi pasikeisti, yra elgesys. Sąmoningumo didinimo veikla, jei ji bus įvertinta, dažnai bus sutelkta į žinių perdavimą: „Ar prisimeni pranešimą?“. Tai tik pirmas žingsnis. Tai, ar jūsų tikslinė grupė pakeitė savo elgesį dėl jūsų įsikišimo, yra tikrasis klausimas.

ⁱ http://www.emcdda.europa.eu/best-practice/xchange_en